

Gent Hoogstraat 51

Archeologisch verslag

Vergunning 2008/202

STAD GENT

Dienst Stadsarcheologie

De Zwarte Doos

Dulle-Grietlaan 12

9050 Gentbrugge

Tel. 09/266 57 60

stadsarcheologie@gent.be

www.archeoweb.gent.be

HOOGSTRAAT 51 & RASPHUISSTRAAT, HET BROUWERSHUIS

Marie-Anne Bru & Geert Vermeiren

VRAAGSTELLING

In het kader van de restauratie en de verbouwing van het Brouwershuis (kad. afd. 15, sectie F, perceel 2351r), onderdeel van het Dominicanenklooster, tot auditorium werd begin november 2008 al een eerste archeologisch vooronderzoek uitgevoerd (opgravingvergunning 2008/202) (afb. 1). Dit geschiedde dankzij de bereidwillige medewerking van de bouwheer Vzw Hogeschool voor Wetenschap & Kunst, het Architectuurbureau Lens^o Ass en de Dienst Monumentenzorg van de Stad Gent.

De geplande renovatiewerken voorzien de oprichting van een auditorium binnen het ondertussen erg vervallen pand van het Brouwershuis waarbij het vloerniveau wordt verlaagd en dus het oudere bodemarchief verloren gaat.

Het Brouwershuis (beschermd als monument 1/07/1981, als dorps- of stadsgezicht 1/07/1981) staat gekend als brouwerij van het voormalige Do-

minicanenklooster, doch over het gebouw zelf zijn weinig gegevens bekend. Vermoedelijk dateert het uit de 16de eeuw. Het is opgebouwd uit baksteen en witte natuursteen en bestaat momenteel uit een noordelijke, een oostelijke en een westelijke muur en een gedeeltelijke zuidelijke muur (vanaf het eerste niveau). De site van het klooster zelf kent een geschiedenis die zeker teruggaat tot in de 12de eeuw toen het Rijke Gasthuis of de Leprozerie werd opgericht¹.

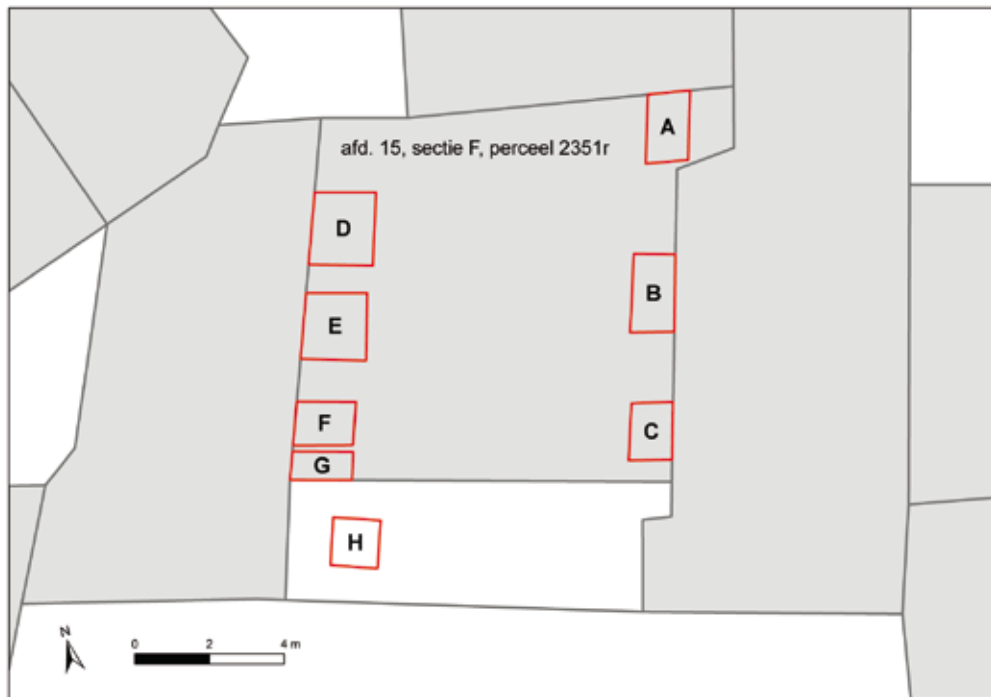
Al in december 2001 werd in de zone naast het gebouw een beperkt archeologisch onderzoek uitgevoerd².

ONDERZOEK

Na de nodige stutwerken met een uitgebreide stel-lage, was de zone voor archeologisch onderzoek beperkt tot een ca. 1.5 m brede zone langsheen de oost- en de westelijke muur. In het kader van reeds afleesbare littekens en sporen op de muren werden in totaal acht vlakken uitgezet (A, B, C aan de oostzijde, D, E, F, G en H aan de westzijde) (afb. 2).

afb. 1: Situering van het Brouwershuis (Stad Gent, Dienst Stadarcheologie)

afb. 2: Situering van vlakken A tot H binnen het Brouwershuis (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

Vlak A werd uitgezet in de noordoostelijke hoek van het gebouw. Dit gebeurde in hoofdzaak vanuit de vraagstelling naar de funderingen van de noord- en de oostelijke muur, evenals naar de bouwnaad in de noordelijke muur op ca. 88 cm van de hoek. De oostelijke muur, opgebouwd met bakstenen van 24/24,5 x 11 x 5 cm, had een versnijding van ca. 12 cm op 7.54 T.A.W. en een ca. 6 cm brede versnijding op 6.95 T.A.W. Deze laatste versnijding ging over in een vloer van tegels in Doornikse kalksteen, op ca. 6.90 T.A.W. Deze vloer bestond op deze plaats uit verschillende onregelmatige fragmenten, doch de herkenbare volledige tegels kenden afmetingen van ca. 30/31 x 30/31 cm. Ook de noordelijke muur had oorspronkelijk een versnijding op 7.54 T.A.W., doch deze was vanaf de hoek tot aan de naad in het oosten weggebroken tot op 6.95 T.A.W. voor een latere doorgang die op zijn beurt weer was dichtgemaakt. Op 6.60 T.A.W. zat aan de noordelijke muur nog een tweede versnijding waaruit bleek dat de noord- en oostelijke muur in elkaar waren ingewerkt. Onder de natuurstenen vloer werd een noord-zuid lopende muur vastgesteld, opgebouwd met bakstenen van 28/29,5 x 15 x 6,5 cm. Deze muur liep tot net voor de tweede versnijding van de noordelijke

muur (afb. 3). Aan de oostzijde van de muur zat een 5 cm brede versnijding op ca. 6.63 T.A.W.; aan de westzijde een 12 cm brede. Door de beperkte omvang van het opgravingsvlak was het onmogelijk om de aanlegdiepte van de muur te bereiken.

Ongeveer 2.10 m naar het zuiden werd vlak B aangelegd ter hoogte van een dichtgemaakte opening in de oostelijke muur (afb. 4). In de noordelijke hoek van deze opening zaten nog twee metalen deurduimen. Ook hier werd, zoals in vlak A, dezelfde eerste bakstenen versnijding – hier 8 cm breed –, aangetroffen op ca. 7.48 T.A.W. Op deze hoogte werd de onderdorpel van de deuropening vastgesteld. Een tweede versnijding zat op 7.03 T.A.W. en was ongeveer 3 cm breed. Op ca. 6.90 T.A.W. bevond zich opnieuw de natuurstenen vloer, zoals in vlak A. Op deze plaats waren de tegels regelmatiger van vorm, doch ze hadden geen vaste afmetingen. In dit vlak was de tegelvloer tegen de oostelijke muur afgezoomd met bakstenen tegels van 23 x 11,5/12 x 3 cm. Op dit niveau was een doorgang in de oostelijke muur zichtbaar, waarbij de vloer met bakstenen tegels naar het oosten toe doorliep. Ook in dit vlak kon na het wegnemen van de tegelvloer de oudere noord-zuid lopende bakstenen

muur waargenomen worden op 6.73 T.A.W. Ook hier was het door de beperkte omvang van het vlak niet mogelijk de aanlegdiepte te bereiken (afb. 5).

afb. 3: Vlak A: zicht op de oudere noord-zuid lopende bakstenen muur, onder de natuurstenen tegelvloer (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

afb. 4: Vlak B: zicht op de deuropening in de oostelijke muur, de versnijdingen en de natuurstenen tegelvloer (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

Vlak C werd ca. 1.80 m naar het zuiden uitgezet op de plaats waar de zuidelijke gevel van het Brouwershuis moet geweest zijn (afb. 6). Onder de huidige vloer werd een in de oostelijke muur ingewerkte oost-west lopende muur – de zuidelijke muur van

het gebouw – aangetroffen. Hij was opgebouwd met bakstenen van 24/25 x 11 x 5 cm. Deze muur kende aan de noordzijde een versnijding van 15 cm, behalve daar waar de oudere muur zat. De oostelijke muur van het Brouwershuis had ook in dit vlak een 10 cm brede versnijding op 7.53 T.A.W. en een 6 cm brede versnijding op 7.02 T.A.W. met bakstenen van 25 x 11.5 x 5.5 cm. Ook hier werd de natuurstenen tegelvloer aangesneden op 6.94 T.A.W. Opnieuw werd onder de tegels de oudere noord-zuid lopende muur met bakstenen van 29 x 14 x 6.5 cm aangetroffen. Die oudere muur was overbouwd door de zuidelijke muur van het Brouwershuis (6.82 T.A.W.). Buiten het gebouw, ten zuiden van de oost-west muur, deed de aanwezigheid van geglazuurde, gekleurde tegels die verder liepen onder een latere uitbreiding van de oostelijke muur, vermoeden dat daar nog een binnenruimte was.

Vlak D was te situeren aan de westelijke muur van het Brouwershuis, op ca. 2.30 m van de noordwestelijke hoek. Dit vlak en eveneens vlak E werden uitgezet omwille van een uitspringend deel in witsteen in de bakstenen westelijke muur. Net onder het huidige vloerniveau liep tegen de westelijke muur een gootje, opgebouwd met bakstenen van 18.5 x 10/10.5 x 5 cm en afgedekt met natuurstenen platen (7.45 T.A.W.). Op ca. 6.82 T.A.W. werd de tegelvloer in Doornikse kalksteen aangetroffen. De tegels waren ongeveer regelmatig van vorm en hadden afmetingen van 30/33 x 30/33 cm. In de noordoostelijke hoek van het vlak ontbrak een tegel. Na het wegbreken van het gootje en een deel van de tegelvloer kon een doorsnede worden uitgezet op de westelijke muur. Het witstenen uitspringende deel leek slechts beperkt tot de voorste blokken die ondiep ingewerkt zaten in de bakstenen muur. De witsteen stopte waarna vier lagen baksteentegels van 3 cm dikte het uitspringende volume afmaakten tot op het huidige vloerniveau. Eens onder het huidige vloerniveau zat er geen witsteen, maar was de oorspronkelijke bakstenen muur met zijn versnijdingen aanwezig. De bakstenen muur had een eerste versnijding van 16 cm breed op 7.38 T.A.W. Op 6.84 T.A.W. zat een tweede versnijding van 10 cm.

Een derde versnijding was 6 cm breed en zat op 6.52 T.A.W. Een laatste meetbare versnijding was 11 cm breed en zat op 6.12 T.A.W. De bakstenen hadden afmetingen van 24/25 x 11 x 5.5 cm (afb. 7). De doorsnede werd uitgegraven tot 5.20 T.A.W., doch de aanlegdiepte van de westelijke muur werd daar nog niet bereikt; het grondwater wel.

Vlak E vertelde in grote mate hetzelfde verhaal als vlak D. Er werd eveneens een doorsnede ingeplant haaks op het witstenen uitspringende deel. Zowel het gootje als de bovenste versnijding van de westelijke muur waren zichtbaar, net als de tegelvloer in Doornikse kalksteen. In het oosten van het vlak zaten een paar gebakken bruine tegels (6.84 T.A.W.) (afb. 8).

afb. 5: Vlak B: oudere bakstenen muur onder de tegelvloer (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

afb. 6: Vlak C: zicht op de oudere muur onder de zuidelijke muur van het Brouwershuis (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

afb. 7: Vlak D: zicht op de westelijke muur met versnijdingen (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

afb. 8: Zicht op vlak E (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

Vlakken F en G waren uitgezet om net zoals bij vlak C een zicht te hebben op de oorspronkelijke zuidelijke muur van het Brouwershuis. Aan de binnenkant van het gebouw, in vlak F, werd net onder het huidige vloerniveau (7.50 T.A.W.) een vlijlaag aangetroffen van wat een recent vloertje moet geweest zijn. Ook het gootje dat langs de volledige westelijke muur te vinden was, werd hier aangetroffen en liep in vlak G, buiten het gebouw, in een soort van afwateringsput opgebouwd uit bakstenen van 24 x 11 x 5 cm. Onder de vlijlaag bevond zich op 6.88 T.A.W. de natuurstenen tegelvloer, in het oosten en zuiden afgezoomd met baksteentegels van 27/28 x 12 x ? cm. De nu ondergrondse zuidelijke muur (7.31 T.A.W.) van het Brouwershuis, was 50 tot 55 cm breed en liep schuin naar het oosten. Aan de binnenzijde had de muur met bakstenen van 24.5/25 x 12 x 6 cm een ca. 20 cm brede versnijding op 7.19 T.A.W. en was hij ingewerkt in de westelijke muur van het Brouwershuis (afb. 9). Aan de buitenzijde van de zuidelijke muur, in vlak G, was deze afgewerkt met een witstenen parement van mooi gehouwen blokken. De bovenkant van het witstenen deel was vast te stellen op 7.00 T.A.W. De aanlegdiepte van de muur kon niet bereikt worden, maar liep zeker dieper dan 6.89 T.A.W. De buitenmuur zat in het oosten van vlak G ingewerkt in een bakstenen muur (7.54 T.A.W. aan het zuidelijke deel; 6.96 T.A.W. aan het noordelijke deel), eveneens afgewerkt met een witstenen parement, die een noord-zuid verloop kende. Deze muur kon over een afstand van 2.37 m gevolgd worden (in vlak H). In het deel van de muur, dicht bij de ingewerkte hoek met de zuidelijke muur van het Brouwershuis, was een spaarboog aangebracht, eveneens in mooi gehouwen witsteen blokken. De onderkant van het laagste punt zat op 6.33 T.A.W.; de onderkant van de kruinhoogte op 6.60 T.A.W. (afb. 10).

ALGEMENE VOORLOPIGE CONCLUSIE

Op basis van het archeologische onderzoek kan voorlopig gesteld dat het Brouwershuis in zijn oorspronkelijke gedaante een bakstenen gebouw

was met aan de binnenzijde een zichtbare bakstenen versnijding. Los van de vensteromlijstingen in witte kalkzandsteen was ook de buitenzijde van de zuidelijke muur afgewerkt met een netjes opgebouwd witstenen parement. Het huidige recht-hoekige volume moet oorspronkelijk zeker in de zuidwesthoek een uitsprong gekend hebben, af te lezen van het ingewerkte stuk muur met witstenen spaarboog. De oorspronkelijke binnenvloer was een natuurstenen tegelvloer, afgezoomd met bakstenen tegels, ongeveer 85 cm onder het bestaande vloerniveau. In de oostelijke muur moet ongeveer halverwege een doorgang hebben gezeten, aangezien de vloer daaronder verder liep.

De aanwezigheid van een oudere bakstenen muur onder de tegelvloer doet vermoeden dat het gebouw een voorganger had. Of deze zich op de plaats van het huidige Brouwershuis moet bevonden hebben, of meer naar het oosten, is niet leesbaar enkel op basis van de noord-zuid lopende muur.

VERDER GEPLAND ONDERZOEK

Een muurwerkarcheologisch vervolgonderzoek dringt zich op na het uitvoeren van kleuranalyses op de muren om de grondsporen te linken aan resten in opstand. Tevens dient bij het verder uitdiepen in de zone ten zuiden van het Brouwershuis op voorhand archeologisch onderzoek gepland te worden, onder meer om eventuele aansluitingen op de witstenen uitsprong te onderzoeken.

afb. 9: Vlak F: zicht op de bakstenen versnijding van de zuidelijke muur van het Brouwershuis en de natuurstenen tegelvloer (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

afb. 10: Vlak G: buitenzijde met uitbouw in witsteen (Stad Gent, Dienst Stadsarcheologie)

¹ VERHULST, A., *Twee oorkonden van Filips van den Elzas voor het leprozenhuis, bevattende nieuwe gegevens betreffende de geschiedenis van Gent in de 12de eeuw*, in: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, Gent, 1959, p. 3-24.

² STEURBAUT, P. & VERMEIREN, G., *Hoogstraat 41, voormalig Dominicanenklooster*, in: *Archeologisch onderzoek in Gent 1999-2006*, (*Stadsarcheologie. Bodem en Monument in Gent*, reeks 2 nr. 1), Gent, 2007, p. 49-51.